

Sygn. akt II Ca 944/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2019 r.

Sąd Okręgowy w Białymstoku II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Elżbieta Siergiej (spr.)
Sędziowie:	SSO Urszula Wynimko SSR del. Jacek Stypułkowski
Protokolant:	stażysta Anna Tatko

po rozpoznaniu w dniu 23 maja 2019 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa Politechniki B. w B.

przeciwko C (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w Białymstoku

z dnia 30 lipca 2018 r. sygn. akt I C 975/18

I. zmienia zaskarżony wyrok w punktach 1 i 2 i oddala powództwo i zasądza od powoda Politechniki B. w B. na rzecz pozwanego C (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P. 3600 (trzy tysiące sześćset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego ;

II. zasądza od powoda na rzecz pozwanego 1800 (jeden tysiąc osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym oraz kwotę 1233 (tysiąc dwieście trzydzieści trzy) złote tytułem zwrotu uiszczonych przez pozwanego kosztów sądowych.

UZASADNIENIE

Powód Politechnika B. w B. wniósł o zasądzenie na swoją rzecz od pozwanego C (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P. 24 650 złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 7 marca 2015 roku do dnia zapłaty, tytułem części kary umownej za niewykonanie umowy, oraz kosztów procesu.

Pozwany wnosił o oddalenie powództwa w całości podnosząc zarzut przedawnienia roszczenia, a w razie jego nieuwzględnienia - o miarkowanie kary umownej poprzez jej obniżenie do wysokości 10 %.

Wyrokiem z 30 lipca 2018 r. Sąd Rejonowy w Białymstoku zasądził od pozwanego na rzecz powoda 24 650 złotych z ustawowymi odsetkami w stosunku rocznym od 7 marca 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. oraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w stosunku rocznym od 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty jak również 4 850 złotych, w tym kwotę złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w dniu 6 listopada 2014 roku strony zawarły umowę nr (...), której przedmiotem był zakup wyposażenia na potrzeby Wydziału Elektrycznego Politechniki B. w B. w ramach projektu „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury naukowo – badawczej Politechniki B.”. Termin wykonania zamówienia wynosił 4 miesiące od daty podpisania umowy i upływał z dniem 6 marca 2015 roku. Wynagrodzenie pozwanego za przedmiot umowy określono na 171 000 złotych. W § (...) umowy strony przewidziały kary umowne za rozwiązanie umowy przez zamawiającego (powoda) z winy wykonawcy (pozwanego), za odstąpienie od umowy z przyczyn leżących po stronie wykonawcy, jak również za niewykonanie umowy przez wykonawcę – w każdym przypadku w wysokości 15% wartości zamówienia, przy czym niewykonanie umowy należy rozumieć jako opóźnienie w dostawie przedmiotu umowy przekraczające 21 dni. Takie opóźnienie uprawniało też zamawiającego do rozwiązania umowy bez wypowiedzenia. W § (...) ww. umowy przewidziano także możliwość odstąpienia od umowy przez zamawiającego w terminie 30 dni od chwili powzięcia wiadomości o wystąpieniu określonych w umowie przesłanek.

Z ustaleń Sądu Rejonowego wynikało, że w dniu 3 marca 2015 roku pozwany C (...) Sp. z o.o. zwrócił się do powoda z prośbą o wydłużenie terminu realizacji zamówienia. Powód nie wyraził zgody, a w dniu 7 maja 2015 roku wezwał pozwanego do dostarczenia przedmiotu zamówienia w terminie 3 dni od doręczenia pisma, pod rygorem odstąpienia od umowy oraz wezwania do zapłaty kar umownych. W dniu 21 maja 2015 roku powód wystawił notę obciążeniową na kwotę 25 650 złotych z 14 - dniowym terminem zapłaty. Prawomocnym postanowieniem z 11 kwietnia 2017 r. w sprawie I C 2176/16 Sąd Rejonowy w Białymstoku zasądził od pozwanego na rzecz powódki 1 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 marca 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty tytułem części kary umownej za niewykonanie umowy.

Sąd Rejonowy uznał za bezsporne, że strony zawarły umowę o dzieło, z której pozwany się nie wywiązał, a zasadność roszczenia o karę umowną z tego tytułu została potwierdzona przez Sąd Rejonowy w Białymstoku w sprawie I C 2176/16 oraz przez Sąd Okręgowy w Białymstoku w sprawie II Ca 564/17. W ocenie Sądu Rejonowego została tym samym przesądzona zasada odpowiedzialności pozwanego, wiążąca Sąd w sprawie o zasądzenie pozostałej części tego samego roszczenia. Odnosząc się do argumentacji pozwanego Sąd Rejonowy wskazał, że ustalenia na których oparto rozstrzygnięcie w poprzedniej sprawie, wiążą w nowej sprawie o to samo roszczenie (częściowe), o ile mogły być skutecznie kwestionowane, a taka sytuacja ma miejsce w sprawie niniejszej.

Sąd Rejonowy nie uwzględnił podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia roszczenia. Uznał, że powód skutecznie odstąpił od umowy, a konsekwencją tego jest jej wyeliminowanie z obrotu prawnego ze skutkiem wstecznym. Oznacza to, że umowę należy traktować jako niezawartą, a roszczenie o zapłatę kary umownej, jakkolwiek pozostaje w związku przyczynowym z zawarciem umowy o dzieło, to nie stanowi roszczenia wynikającego z treści owej umowy, w rozumieniu art. 646 k.c. W konsekwencji, terminy przedawnienia przy odstąpieniu od tego typu umowy należy liczyć na zasadach ogólnych, a nie zmodyfikowanych treścią stosunku prawnego, którego dotyczy. Zdaniem Sądu Rejonowego, zastosowanie znajduje więc w tym wypadku przewidziany w art. 118 in fine k.c. 3-letni termin przedawnienia roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, a nie wynikający z art. 646 k.c. termin 2-letni.

Sąd pierwszej instancji nie znalazł również podstaw do miarkowania kary umownej na podstawie art. 484 § 2 k.c. Wskazał, że, skoro doszło do odstąpienia od umowy, to nie sposób w ogóle mówić o jej wykonaniu w jakimkolwiek zakresie. Ponadto pozwany nie udowodnił, iż wykonał umowę w znacznej części, gdyż wartość poniesionych przez

niego wydatków nie stanowi ekwiwalentu rozmiaru wykonania umowy. Sąd nie uznał także kary umownej w wysokości 15 % wartości zamówienia za rażąco wygórowaną.

O odsetkach Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. przyjmując datę wymagalności roszczenia, w nawiązaniu do terminu wynikającego z umowy, na 7 marca 2015 roku, a o kosztach procesu - na podstawie art. 98 k.p.c..

Apelację od tego wyroku w całości wywiódł pozwany zarzucając:

I. naruszenie prawa procesowego:

1. **art. 233 § 1 k.p.c. przejawiające się w błędnej ocenie materiału dowodowego zebranego w sprawie, w tym noty obciążeniowej nr (...), umowy nr (...)z dnia 6.11.2014 r., pisma powoda z z 7.05.2015 r. oraz ostatecznego oświadczenia o odstąpieniu od umowy z 23.06. 2015 r. jak również innych dokumentów i pism procesowych znajdujących się w aktach postępowań w sprawie o zapłatę części kary umownej (I C 2176/16 Sądu Rejonowego w Białymstoku i II Ca 564/17 Sądu Okręgowego w Białymstoku) poprzez:**

a) **uznanie iż roszczenie powoda stanowi roszczenie niewynikające z umowy o dzieło, a roszczenie o zapłatę kary umownej za odstąpienie lub rozwiązanie umowy czy też odszkodowanie za niewykonanie umowy, podczas gdy powód wystąpił z roszczeniem o zapłatę kary umownej z tytułu niewykonania zobowiązania w rozumieniu § 10 ust. 3 umowy,**

b) **uznanie, iż powód odstąpił skutecznie od umowy z pozwanym oraz, że uczynił to 21 maja 2015 r. lub wcześniej, podczas gdy oświadczenie o odstąpieniu od umowy powód złożył dopiero za pismem z 23.06.2015 r., a zatem po terminie wystawienia noty obciążeniowej nr (...)z 21.05.2015 r. i po terminie zastrzeżonym na odstąpienie w §(...) umowy,**

c) **uznanie, iż roszczenie powoda stało się wymagalne 7.03.2015 r.;**

2. **art. 227 k.p.c. w zw. z zrt. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 207 § 3 k.p.c. przez oddalenie wniosku o przeszuchanie w charakterze strony wiceprezesa zarządu pozwanej spółki (...);**

3. **art. 328 § 2 k.p.c. poprzez zaniechanie przez Sąd I instancji przedstawienia w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku w sposób spójny i czytelny wszystkich obligatoryjnych składników uzasadnienia orzeczenia, co w konsekwencji uniemożliwia weryfikację prawidłowości przedstawionych przez Sąd I instancji motywów jak i samego rozstrzygnięcia.**

II. naruszenie prawa materialnego:

1. **art. 646 k.c. poprzez jego nieprawidłową wykładnię oraz niezastosowanie w niniejszej sprawie,**

2. **art. 118 k.c. w zw. z art. 120 k.c. przez ich błędne zastosowanie, podczas gdy do ustalenia terminu przedawnienia roszczenia powoda zastosowanie powinien mieć przepis szczególny, a to art. 646 k.c.**

3. **art. 65 § 1 k.c. w zw. z art. 60 k.c. poprzez jego nieprawidłową wykładnię oraz błędne zastosowanie przez dokonanie nieprawidłowej oceny oświadczeń woli złożonych przez powoda, w tym w szczególności w nocie obciążeniowej, oświadczenia o odstąpieniu od umowy oraz oświadczenia o naliczeniu kary umownej;**

4. **art. 494 k.c. poprzez jego nieprawidłową wykładnię i nieprawidłowe zastosowanie przez uznanie, iż z tytułu odstąpienia od umowy powód był uprawniony obciążyć pozwanego obowiązkiem zapłaty kary umownej i przez uznanie na podstawie tego przepisu, iż roszczenia**

powoda nie stanowią roszczeń wynikających z umowy o dzieło w rozumieniu art. 646 k.c., podczas gdy roszczenia powoda dochodzone są tytułem kary umownej za niewykonanie umowy naliczonej jeszcze przed złożeniem przez powoda oświadczenia z 23.06.2015 r. o odstąpieniu od umowy;

5. art. 484 § 2 k.c. przez jego błędne niezastosowanie w okolicznościach sprawy;

6. art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 203 § 1 k.p.c. w zw. z art. 481 § 1 k.c. i art. 455 k.c. poprzez ich błędne niezastosowanie w niniejszej sprawie, podczas gdy powód ograniczył roszczenie z tytułu odsetek żądając ich zasądzenia od 16.06.2015 r. zaś z materiału dowodowego nie wynika, aby roszczenie stało się wymagalne w dniu 7.03.2015 r..

W oparciu o te zarzuty pozwany wnosił o zmianę zaskarżonego rozstrzygnięcia przez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów za obie instancje, względnie o uchylene zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W odpowiedzi na apelację pozwanego powód wniósł o jej oddalenie w całości i zasądzenie kosztów.

SĄD OKRĘGOWY ZWAŻYŁ, CO NASTĘPUJE:

Apelacja jest uzasadniona.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutu przedawnienia roszczenia Sąd Okręgowy uznaje za prawidłowe, w zakresie niezbędnym do rozstrzygnięcia w tej kwestii, ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy i przyjmuje je za swoje. Dotyczy to w szczególności faktu zawarcia przez strony umowy i jej treści, faktu, że pozwany nie wykonał swojego zobowiązania oraz treści oświadczeń powoda zawartych w późniejszej korespondencji pomiędzy stronami. Prawidłowa jest też, a przy tym niekwestionowana przez strony, kwalifikacja prawna łączącej strony umowy, jako umowy o dzieło, co ma w sprawie zasadnicze znaczenie, zgodnie bowiem z art. 646 k.c. termin przedawnienia roszczeń wynikających z tego typu umowy jest krótszy od przewidzianych w art. 118 k.c. i wynosi dwa lata od dnia oddania dzieła, a gdy dzieło, jak w tym wypadku, nie zostało oddane – od dnia w którym zgodnie z treścią umowy miało być oddane.

Skarżący skutecznie zakwestionował natomiast ocenę prawną Sądu Rejonowego, w wyniku której Sąd ten przyjął, że roszczenie powoda nie wynika z umowy o dzieło w rozumieniu art. 646 k.c. i przedawnia się na zasadach ogólnych z art. 118 k.c.. Sąd Okręgowy uznaje w całości za trafną obszerną argumentację prawną dotyczącą tej kwestii, zawartą w uzasadnieniu apelacji. Zgodzić się należy ze skarżącym w szczególności co do tego, że prawidłowa, zgodna z dyrektywami wynikającymi z art. 65 § 1 i art. 60 k.c., wykładnia treści oświadczeń powoda zawartych w pozwie, w pismach procesowych, jak i w dołączonej korespondencji, mimo niekiedy braku spójności i konsekwencji, nie pozostawia jednak wątpliwości, że powód wystąpił w pozwie z konkretnym roszczeniem, przewidzianym w § (...) umowy stron nr (...) z 6 listopada 2014 roku, tj. o karę umowną „za niewykonanie umowy” przez wykonawcę, rozumiane jako opóźnienie w dostawie przedmiotu umowy z przyczyn leżących po stronie wykonawcy przekraczające 21 dni.

Wprawdzie strony przewidziały w umowie także kary w związku z innymi zdarzeniami, jednakże nie one były przedmiotem dochodzonego w tym procesie roszczenia. Ewidentnie, ani wskazana w pozwie podstawa faktyczna, ani jednoznacznie i konsekwentnie określona podstawa prawna powództwa nie obejmowały odrębnie uregulowanej w § (...) umowy kary umownej przewidzianej na wypadek odstąpienia od umowy z przyczyn leżących po stronie wykonawcy. Nie mogła więc odnieść skutku późniejsza próba zmiany podstawy faktycznej zgłoszonego w pozwie roszczenia (w piśmie procesowym z 28 maja 2018 r.), szczególnie że jednocześnie powód nadal powoływał się na tę samą podstawę prawną (§ (...) umowy) oraz podtrzymywał (również w odpowiedzi na apelację), że dochodzi pozostałej części roszczenia tego samego roszczenia, które było już przedmiotem wyrokowania w prawomocnie zakończonych

sprawie I C 2176/16 Sądu Rejonowego w Białymstoku. Przypomnienia zatem wymaga, że w tamtej sprawie powód dochodził kary umownej za „niewykonanie umowy” na podstawie w § (...) umowy nie zaś za odstąpienie od umowy na podstawie jej (...) ust.(...).

Nie zasługuje wobec powyższego na akceptację wywód prawny Sądu Rejonowego, bezkrytycznie aprobujący w stanie faktycznym tej sprawy tezę wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2006 r. w sprawie IV CSK 178/06, a niepoprzedzony odpowiednio pogłębioną analizą argumentacji zawartej w uzasadnieniu tego orzeczenia. Uszło w szczególności uwadze Sądu Rejonowego, że Sąd Najwyższy w sposób zdecydowany przyjął, iż dla ustalenia terminu przedawnienia roszczenia z tytułu kary umownej fundamentalne znaczenie ma ustalenie przedmiotu, który zabezpiecza ta kara. Sąd Najwyższy podkreślił, że zabezpieczenie to może mieć charakter dwojaki. Kara umowna może zabezpieczać wykonanie charakterystycznych dla danej umowy cech, jak np. terminowość czy jakość wykonania zobowiązania, ale też może być roszczeniem sui generis zastrzeżonym na wypadek przedterminowego rozwiązania umowy, co jest roszczeniem niezależnym od rodzaju umowy. Tylko to drugie zastrzeżenie umowne nie może być, zdaniem Sądu Najwyższego, postrzegane jako źródło roszczeń „z umowy o dzieło” w rozumieniu art. 646 k.c., a w konsekwencji przepis ten nie kształtuje również terminu jego przedawnienia. Jednocześnie Sąd Najwyższy potwierdził ukształtowane i niesporne w orzecznictwie, ani w doktrynie stanowisko, które Sąd Okręgowy w tej sprawie podziela, że powyższa konstatacja nie dotyczy kar umownych zastrzeżonych jako zryczałtowane odszkodowanie za niewykonanie obowiązków należących do istoty umowy tj. m.in. za niewykonanie dzieła, czy wykonanie wadliwe lub z opóźnieniem, które przedawniają się na podstawie art. 646 k.c.. W takim przypadku zobowiązanie z tytułu kary umownej ma charakter akcesoryjny wobec zobowiązania głównego i zabezpiecza essentialia negotii danej umowy. W konsekwencji ulega ono przedawnieniu w oparciu o art. 646 k.c..

Skoro więc przedmiotem dochodzonego w tej sprawie roszczenia jest kara umowna stanowiąca w istocie zryczałtowane odszkodowanie za niewykonanie dzieła, tj. za naruszenie obowiązków należących do istoty umowy, to, zgodnie z przywołanym poglądem prawnym, do przedawnienia roszczenia z tego tytułu zastosowanie ma 2-letni termin przedawnienia z art. 646 k.c., liczony od dnia, w którym dzieło miało być oddane, tj. od 6 marca 2015 r., który niewątpliwie upłynął przed wytoczeniem powództwa w tej sprawie.

Wobec powyższego jedynie na marginesie Sąd Okręgowy zauważa, że chybione są na kanwie tej sprawy także rozważania Sądu pierwszej instancji dotyczące wpływu ewentualnego odstąpienia przez powoda od łączącej strony umowy o dzieło na identyfikację źródła roszczenia o karę umowną. Niezależnie od zasadniczych wątpliwości co do prawidłowości samego założenia, że powód skutecznie od tej umowy odstąpił (co zostało zakwestionowane w uzasadnieniu wyroku w sprawie I C 2176/16 Sądu Rejonowego w Białymstoku w związku z przekroczeniem przez powoda terminu z § (...) umowy) należy z całą stanowczością stwierdzić, że roszczenie to powstało z chwilą ziszczenia się przesłanek przewidzianych w § (...) umowy stron (tj. z upływem 21 dni od dnia, w którym dzieło powinno być powodowi oddane, a więc z dniem 7 marca 2015 r.) i mogło być od tej chwili dochodzone przez powoda przed sądem. Ani z istoty tego roszczenia, ani z umowy czy z przepisów prawa nie wynika, aby jego byt prawny uzależniony był od bytu umowy, z której de facto wynikało, z czym najwyraźniej zgodził się Sąd Rejonowy uwzględniając to roszczenie bez wskazania alternatywnej podstawy prawnej ani faktycznej. Do skutków odstąpienia od umowy tym bardziej nie należy więc, w przekonaniu Sądu Okręgowego, zmiana z mocą wsteczną samej kwalifikacji roszczenia, jako wynikającego z umowy o dzieło w rozumieniu art. 646 k.c.. Jak bowiem wyjaśniono powyżej, kwalifikacja ta jest w istocie tylko oceną prawną dokonywaną w oparciu o przesłankę rodzaju przedmiotu, który, zgodnie z wolą umawiających się stron, zabezpieczać miała kara umowna.

W konsekwencji powyższego Sąd Okręgowy uznał dochodzone w tej sprawie roszczenie za przedawnione na podstawie art. 646 k.c.. Tym samym zbędnym stało się roztrząsanie pozostałych zarzutów apelacji, a zaskarżony wyrok podlegał z tej przyczyny zmianie zgodnie z żądaniem apelacji – na podstawie art. 386 §1 k.p.c..

Konsekwencją zmiany zaskarżonego rozstrzygnięcia co do istoty sprawy jest zmiana orzeczenia o kosztach procesu za pierwszą instancję – zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy (art. 98 § 1 k.p.c.) – o czym orzeczono w trybie art. 351 k.p.c. uwzględniając wniosek pozwanego w tym przedmiocie, jako złożony w ustawowym terminie i

oparty o ustawową przesłankę (brak rozstrzygnięcia o całości żądania apelacji – tj. w przedmiocie wniosku pozwanego o zasądzenie kosztów za I instancję).

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono w myśl art. 98 §1 k.p.c..